

Friheten hotas av för mycket jämlikhet

Dagens Samhälle den 21 februari 2017

Att världen förändrades i grunden förra året är numera en truism i den politiska debatten. Den globalisering som pågått under årtionden verkar ha fått sig en dödsstöt. Överallt vinner populistiska rörelser mark mot ett skadeskjutet etablissemang. Världsordningen är till synes i upplösning.

Och fort har det gått. Visst hade europeiska populistiska rörelser redan vuxit sig hyfsat stora. Men de har inte tidigare åtnjutit politiska framgångar av den magnitud som vi just har bevittnat. Det är därför knappast konstigt att de flesta togs på sängen av både Brexit och Donald Trumps valseger.

I ett idéhistoriskt perspektiv är utvecklingen dock inte förvånande. Tänkare som Alexis de Tocqueville var väl medvetna om att det jämlikhetsande som genomsyrar demokratiska samhällen, i slutändan kan komma att bryta ned de institutioner och normer som upprätthåller liberala rättigheter och värderingar. Till slut når jämlikhetsidealet även vårt förhållande till fakta och verklighet: ingen människa har mer "rätt" än någon annan, oavsett vad som ligger till grund för åsikterna. Till slut får bara kollektivet avgöra vad som sanning och vad som är lögn.

Den franske filosofen Benjamin Constant beskrev spänningen mellan demokratins kollektivistiska och liberala aspekter som ett motsatsförhållande mellan "antik" (politisk/kollektiv) och "modern" (individuell) frihet. Han insåg dock att bägge var nödvändiga i modernitetens tidevarv: ignorerar man den moderna friheten tenderar också den antika friheten att försvinna på kuppen. Och vice versa. Så ledde till exempel den franska revolutionen till jakobinernas "demokratiska tyranni" och sedermera till Napoleons maktövertagande.

För att undvika autokrati är det därför avgörande att upprätthålla den liberaldemokratiska paradoxen; vi behöver både demokratins antika och moderna element – och bägge aspekter måste därför försvaras.

Nu lutar dock samtiden framförallt i en riktning: den antika friheten glorifieras, medan den moderna friheten tonas ned. Liberala institutioner och normer som är utformade för att begränsa kollektivets makt undermineras för fullt. Donald Trumps attacker på domstolsväsendet och media är ett viktigt exempel. PK-poliser som fördömer åsikter och de facto begränsar det fria ordet är en mildare variant.

Visst kan fokus på liberala institutioner och värderingar också bli alltför starkt. I vissa situationer måste snarare majoritetsprincipen och andra egenskaper som kan härledas till den politiska friheten betonas. Ett typexempel är Hong Kong, som närmast kan beskrivas som en liberal autokrati med oberoende domstolar och fristående media. I sådana nationer och regioner måste utvidgandet av den antika friheten naturligtvis ligga i förgrunden.

Men hotet mot demokratin i väst kommer i dag framförallt inte från liberala institutioner som begränsar den antika friheten. Likt så många gånger tidigare i vår historia kommer den istället från människor som vill köra över dessa institutioner i folkets namn. Och ser vi inte upp är risken stor att de återigen kommer att lyckas.

Gabriel Heller Sahlgren